AGDER
fylkeskommune

Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold

Høringsforslag til politisk behandling

Høringsfrist: 31. mars 2027

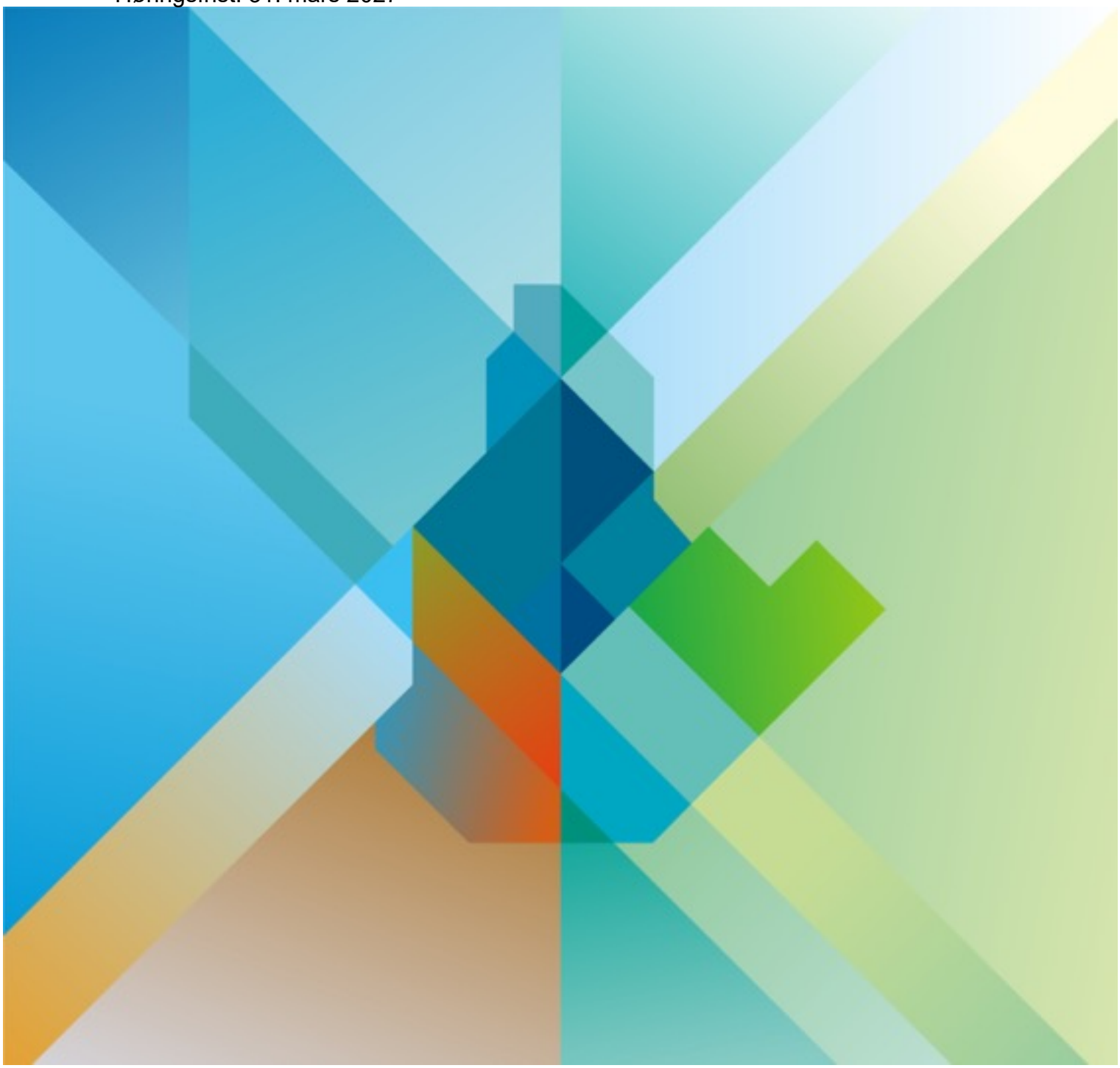

Innholdsfortegnelse

1 Innledning 4

1.1 Et Agder i endring 4
1.1.1 En urolig verden 5
1.1.2 Digitalisering og kunstig intelligens 5
1.1.3 Ulike muligheter i by og distrikt 6

1.2 Hvorfor trenger vi en LIM-plan? 6
1.2.1 Fem innsatsområder – én felles retning 7
1.2.2 Fra plan til handling 8

1.3 Like muligheter – ulike forutsetninger 8
1.3.1 Menneskerettigheter som grunnlag for LIM-arbeidet 9

1.4 Et felles ansvar for Agders framtid 10

2 Ytringsfrihet og demokrati | innsatsområde 1 11

2.1 Begrensinger av ytringsfriheten og ytringsansvar 11

2.2 Demokrati og ytringsfrihet under press 12

2.3 Ulike forutsetninger for demokratisk deltakelse 12

2.4 Representasjon og reell medvirkning 13

2.5 Demokratisk beredskap og tillit 13

2.6 Hovedmål 13
2.6.1 Delmål 13

3 Opplæring og utdanning | innsatsområde 2 14

3.1 Gjennomføring av videregående opplæring og høyere utdanning 14

3.2 Et inkluderende og helsefremmende skolemiljø 14

3.3 Grunnleggende ferdigheter og likeverdige læringsmuligheter 15

3.4 Psykisk helse 15

3.5 Elevmedvirkning 16

3.6 Kritiske overganger mellom ulike opplærings- og utdanningsløp 16

3.7 Hovedmål 16
3.7.1 Delmål 16

4 Et arbeidsliv for alle | innsatsområde 3 17

4.1 Arbeidslivet i Agder 17

4.2 Flere må i arbeid 17

4.3 Et inkluderende og attraktivt arbeidsliv 18
4.3.1 Arbeidsgivers ansvar 18

4.4 Hovedmål 19
4.4.1 Delmål 19

5 Likeverdige tjenester | innsatsområde 4 19

5.1 Ulik behandling for likeverdig resultat 19
5.2 Tilgang og universell utforming 20
5.3 Samhandling og felles ansvar for økt samfunnsdeltakelse 20
5.4 Heve kompetansen på mangfold, inkluderende praksis og migrasjonsrelaterte helseutfordringer 20
5.5 Hovedmål 21
5.5.1 Delmål 21

6 Et trygt samfunn | innsatsområde 5 21

6.1 Et samfunn i digital utvikling 21
6.2 Sosial bærekraft gjennom inkluderende nærmiljø og lokalsamfunn 22
6.3 Trygghet gjennom forebygging og samarbeid 23
6.4 Beredskap for alle 23
6.5 Hovedmål 23
6.5.1 Delmål 24

I arbeidet med dette dokumentet er kunstig intelligens (Copilot) benyttet som støtteverktøy for å forkorte, forenkle og oppsummere enkelte deler av tekstinnholdet.

1 Innledning

Agder skal være en region der alle mennesker har like muligheter til å delta, bidra og leve gode liv. Et samfunn preget av likestilling, inkludering og mangfold er ikke bare et mål i seg selv, men også en forutsetning for demokrati, bærekraftig utvikling og god livskvalitet. Når flere får mulighet til å bruke ressursene sine, styrker vi både enkeltmennesket, fellesskapet og regionens utvikling.

Hovedmålet for LIM-planen er at alle innbyggere i Agder skal ha likeverdige muligheter til å delta i, bidra og påvirke samfunnet, uavhengig av hvem de er, hvilke forutsetninger de har og hvor i regionen de bor.

For å nå dette målet må vi redusere barrierer som hindrer deltakelse, motvirke diskriminering og utenforskap, og legge til rette for at flere får brukt ressursene sine. Det krever en langsiktig og samordnet innsats fra hele regionen.

1.1 Et Agder i endring

Agder er en region med store muligheter, men også utfordringer knyttet til likestilling og levekår. Samtidig påvirker demografiske endringer, teknologisk utvikling og internasjonal uro hvordan vi lever, arbeider og deltar i samfunnet.

Befolkningen blir eldre og mer mangfoldig, og behovet for arbeidskraft og kompetanse er i endring. Agder har over tid hatt særlige utfordringer knyttet til likestilling og levekår. Regionen har lavere sysselsetting enn landet ellers og en høy andel unge uføre. Samtidig er det fortsatt forskjeller mellom kvinner og menn når det gjelder arbeidstid og inntekt, og en stor andel av sysselsatte kvinner i Agder arbeider deltid.[1] Samtidig møter enkelte grupper større barrierer for deltakelse i arbeidslivet, blant annet personer med funksjonsnedsettelser og innvandrerbakgrunn.
Også innen opplæring og utdanning er det behov for å styrke arbeidet med like muligheter. Et trygt og inkluderende læringsmiljø, gode grunnleggende ferdigheter og muligheten til å fullføre videregående opplæring har stor betydning for den enkeltes framtid. Barn og unge har ulike forutsetninger og behov, og det er viktig å forebygge at forskjeller tidlig i livet fører til varig utenforskap.

Likestilling handler også om retten til å leve åpent og trygt, uten diskriminering eller

[1] Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Hovedmål 1: Økonomisk selvstendighet og et likestilt arbeidsliv | Bufdir

frykt for negative reaksjoner. Skeive kan møte utfordringer knyttet til blant annet diskriminering, trakassering, psykisk helse og manglende aksept. «Befolkningens holdninger til LHBT + personer»[2] viser at negative holdninger til skeive er mer utbredt i Agder enn i mange andre deler av landet. Å sikre skeives rettigheter og bedre levekårene deres er derfor en viktig del av arbeidet med et inkluderende Agder.

Samtidig er demokratisk deltakelse, tillit og tilhørighet viktige forutsetninger for et likestilt og inkluderende samfunn. Polarisering, desinformasjon, diskriminering og hatefulle ytringer kan begrense ens muligheter og vilje til å delta i den offentlige samtalen. Selv om alle har rett til å ytre seg og påvirke samfunnet, er ikke mulighetene til å bruke disse rettighetene der for alle.
Disse utfordringene viser behovet for å ta i bruk ressursene i hele befolkningen og sikre at flere får mulighet til å delta på egne premisser.

1.1.1 En urolig verden

Den geopolitiske situasjonen i verden er preget av krig, konflikter og økende internasjonal uro. Demokratiske verdier og menneskerettigheter utfordres, samtidig som polarisering, desinformasjon og økt spredning av antidemokratiske holdninger kan svekke tilliten til demokratiske institusjoner og fellesskapet. Utviklingen viser at demokrati, frihet og like rettigheter ikke kan tas for gitt, men må ivaretas og styrkes over tid.

Internasjonale konflikter påvirker også Norge og Agder. Krig og forfølgelse fører til mennesker på flukt, mens økonomisk usikkerhet og endringer i den internasjonale sikkerhetssituasjonen kan påvirke innbyggernes levekår og opplevelse av trygghet. Samtidig kan internasjonale konflikter bidra til økt polarisering og spenninger i den offentlige samtalen, også lokalt. Dette stiller krav til samfunnets evne til å forebygge diskriminering, ivareta menneskerettighetene og skape inkluderende fellesskap på tvers av bakgrunn, livssyn og meninger.

I en mer uforutsigbar verden blir sosial bærekraft og demokratisk motstandskraft stadig viktigere. Et samfunn preget av tillit, tilhørighet og like muligheter står bedre rustet til å håndtere kriser og omstillinger. Arbeidet med likestilling, inkludering og mangfold er derfor ikke bare viktig for den enkeltes livskvalitet og muligheter, men også for samfunnets samlede beredskap og evne til å møte framtidens utfordringer.

1.1.2 Digitalisering og kunstig intelligens

Den teknologiske utviklingen, særlig innen kunstig intelligens (KI), endrer hvordan vi får informasjon, bruker tjenester, lærer og deltar i arbeids- og samfunnslivet. Digitaliseringen gir nye muligheter, men kan samtidig skape nye barrierer, forsterke

[2] Bufdir & Opinion, *Befolkningen holdninger til LHBT+ personer* (2026).

eksisterende forskjeller, og skape nye former for utenforskap.

KI-systemer kan videreføre skjevheter og diskriminerende mønstre dersom de bygger på mangelfulle eller lite representative data. Økt bruk av KI reiser også spørsmål om personvern, åpenhet, ansvarlighet og menneskelig kontroll. Samtidig kan teknologien gjøre det enklere å produsere og spre desinformasjon, noe som kan utfordre tilliten til informasjon og demokratiske institusjoner.

Når stadig flere tjenester og samfunnsarenaer blir digitale, kan personer med begrenset eller ingen digital kompetanse, manglende tilgang til teknologi eller behov for tilrettelegging risikere å falle utenfor. På samme måte som at fysiske omgivelser, tjenester og møteplasser utvikles slik at mennesker med ulike behov og forutsetninger kan delta må vi også sikre dette i de teknologiske løsningene.

1.1.3 Ulike muligheter i by og distrikt

Agder er en region med store geografiske forskjeller. Kommunene har ulike forutsetninger når det gjelder befolkningsutvikling, arbeidsmarked, kompetanse, økonomi, tjenestetilbud og avstander. Disse forskjellene påvirker innbyggernes muligheter til å delta i samfunnet.

I distriktene kan lange avstander, begrensede transportmuligheter og mindre tilgang til offentlige tjenester, utdanningstilbud, arbeidsplasser og sosiale møteplasser skape særlige barrierer. Dette kan blant annet påvirke barn og unge, eldre, personer med funksjonsnedsettelser og innbyggere uten tilgang til egen transport.

Samtidig kan distriktene ha ressurser og kvaliteter som er viktige for hele regionen, blant annet sterke lokalsamfunn, frivillig engasjement og lokale fellesskap. Disse ressursene må tas i bruk og videreutvikles.

Et likestilt og inkluderende Agder forutsetter derfor at vi tar hensyn til geografiske forskjeller når vi utvikler tjenester, tilbud og tiltak. Likeverdige muligheter betyr ikke nødvendigvis at løsningene skal være like overalt, men at innbyggerne skal ha reelle muligheter til deltakelse og gode levekår, uavhengig av bosted.

1.2 Hvorfor trenger vi en LIM-plan?

Utfordringene Agder står overfor er sammensatte og henger tett sammen. Muligheten til å fullføre utdanning påvirker deltakelsen i arbeidslivet. Arbeid og økonomisk trygghet har betydning for helse, levekår og samfunnsdeltakelse. Tilgjengelige tjenester, trygge nærmiljøer og inkluderende fellesskap påvirker menneskers mulighet til å leve selvstendige liv. Ulikhet på ett område kan dermed

bidra til å forsterke ulikhet på andre områder.

Dette viser hvorfor likestilling, inkludering og mangfold må ses i sammenheng og være en del av den helhetlige samfunnsutviklingen. Utfordringene kan ikke løses av én aktør eller innenfor ett samfunnsområde alene. De krever kunnskap, langsiktig innsats og samarbeid på tvers av sektorer, forvaltningsnivåer og kommunegrenser.

Agder har arbeidet systematisk med likestilling gjennom flere tiår. Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold på Agder 2015-2027 har vært et felles grunnlag for arbeidet i regionen. Denne reviderte LIM-planen skal bygge videre på dette arbeidet samtidig som det skal møte dagens og framtidens samfunnsutfordringer.

LIM-planen skal gi Agder en felles retning for arbeidet med likestilling, inkludering og mangfold. Planen skal bidra til sosial utjevning, redusere barrierer for deltakelse, motvirke diskriminering og utenforskap og sikre at flere får reelle muligheter til å delta og påvirke samfunnet.

Det innebærer både å forebygge at ulikhet oppstår, og å redusere forskjeller som allerede finnes. For å lykkes må vi forstå hvordan samfunnets strukturer, tjenester og praksiser påvirker oss ulikt. Like muligheter betyr ikke nødvendigvis lik behandling. Vi er alle ulike, og det kan derfor være nødvendig med ulike løsninger for å sikre likeverdige muligheter.

LIM-planen skal bidra til at likestilling, inkludering og mangfold blir en naturlig del av planlegging, beslutninger og utviklingsarbeid i hele regionen. Gjennom felles mål og et tilhørende handlingsprogram med ulike tiltak, skal planen legge grunnlaget for en mer samordnet, kunnskapsbasert og målrettet innsats.

1.2.1 Fem innsatsområder – én felles retning

Planen er bygget rundt fem innsatsområder, som samlet skal bidra til å nå planens hovedmål: «**alle innbyggere i Agder skal ha likeverdige muligheter til å delta i, bidra og påvirke samfunnet, uavhengig av hvem de er, hvilke forutsetninger de har og hvor i regionen de bor»:**

1. **Ytringsfrihet og demokrati:** Styrke demokratisk deltakelse, ytringsfrihet, representasjon og reell medvirkning, slik at flere får mulighet til å påvirke samfunnsutviklingen.
2. **Opplæring og utdanning:** Sikre likeverdige muligheter til læring, mestring og gjennomføring av opplæring, uavhengig av den enkeltes bakgrunn og forutsetninger.
3. **Et arbeidsliv for alle:** Redusere barrierer for deltakelse i arbeidslivet og bidra

til at flere får mulighet til arbeid, økonomisk selvstendighet og kompetanseutvikling.
4. **Likeverdige tjenester:** Sikre at innbyggerne har tilgang til tilgjengelige, inkluderende og tilpassede tjenester av god kvalitet, uavhengig av individuelle forutsetninger og bosted.
5. **Et trygt samfunn:** Utvikle trygge og inkluderende lokalsamfunn som fremmer tilhørighet, forebygger vold og utenforskap og ivaretar innbyggernes ulike behov.

Rekkefølgen innebærer ingen prioritering mellom innsatsområdene. Områdene må sees i sammenheng og alle fem er viktige for å nå planens hovedmål.

1.2.2 Fra plan til handling

LIM-planen skal følges opp gjennom et eget handlingsprogram som konkretiserer hvordan målene skal nås. Handlingsprogrammet inneholder tiltak som skal bidra til å omsette planens ambisjoner til handling, og legger til rette for samarbeid mellom ulike aktører.

Tiltakene i handlingsprogrammet er organisert etter innsatsområdene og er ikke satt opp i prioritert rekkefølge.

Planen skal gi en langsiktig retning, mens handlingsprogrammet skal være et verktøy for gjennomføring og oppfølging. Tiltakene må kunne tilpasses nye behov, erfaringer og endringer i samfunnet. Behovet for å revidere handlingsprogrammet skal vurderes hvert år.[3]

1.3 Like muligheter – ulike forutsetninger

Mennesker har ulike identiteter, erfaringer og livssituasjoner, og kan møte flere former for diskriminering og utenforskap samtidig. Barrierer for deltakelse kan blant annet være knyttet til kjønn, etnisitet, alder, funksjonsevne, religion og livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og sosial bakgrunn.

Disse forholdene kan også virke sammen. En person kan for eksempel oppleve diskriminering både på grunn av funksjonsnedsettelse, etnisk bakgrunn og kjønn. Dette omtales som interseksjonalitet[4], og viser hvorfor det er viktig å forstå hvordan ulike forhold påvirker menneskers muligheter og levekår.

[3] jf. §8-1 i plan- og bygningsloven
[4] Interseksjonalitet viser til hvordan sosiale kategorier som kjønn, etnisitet, religion, sosial klasse, seksuell orientering og funksjonsevne kan virke sammen og påvirke menneskers levekår og livsvilkår. Kilde: Store norske leksikon.

Barrierene kan oppstå som følge av samfunnets strukturer, holdninger, normer og praksiser, og komme til uttrykk gjennom diskriminering, manglende tilgjengelighet eller begrensede muligheter til å delta i utdanning, arbeidsliv og samfunnsliv. LIM-planen tar derfor utgangspunkt i barrierene som begrenser deltakelse, framfor å rette hvert innsatsområde og mål mot bestemte grupper og diskrimineringsgrunnlag. Dette skal bidra til en helhetlig tilnærming, uten at ulike grupper settes opp mot hverandre.

Samtidig betyr ikke en slik tilnærming at alle møter de samme utfordringene, eller at alle har behov for de samme tiltakene. Reell likestilling krever kunnskap om hvem som møter barrierer, og hvordan disse kan reduseres. Det kan være nødvendig med særskilt tilrettelegging og målrettede tiltak for å sikre likeverdige muligheter.

Et likestilt samfunn innebærer også å ivareta rettighetene til samene som urfolk og de fem nasjonale minoritetene: kvener/norskfinner, jøder, romer, romanifolk/tatere og skogfinner. Disse har særskilte rettigheter knyttet til blant annet språk, kultur og identitet. Historisk fornorskningspolitikk, diskriminering og marginalisering har hatt konsekvenser som fortsatt gjør seg gjeldende.

En bred tilnærming til likestilling må derfor ikke gå på bekostning av særskilte rettigheter eller behovet for målrettet innsats.

1.3.1 Menneskerettigheter som grunnlag for LIM-arbeidet

Arbeidet med likestilling, inkludering og mangfold bygger på grunnleggende menneskerettigheter og prinsippet om at alle mennesker har samme verdig og rettigheter. Menneskerettighetene skal sikre den enkeltes frihet, verdighet og mulighet til å delta i samfunnet, uten diskriminering.

FNs verdenserklæring om menneskerettigheter er et sentralt internasjonalt verdigrunnlag. Erklæringen slår fast at alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter.[5] Selv om erklæringen ikke er en rettslig bindende konvensjon, har den fungert som et fundament for senere bindende FN-konvensjoner.

Flere av disse er særlig relevant for LIM-planen:

- FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD)[6] understreker at funksjonshemming oppstår i samspillet mellom mennesker med funksjonsnedsettelser og barrierer i omgivelsene. Konvensjonen tydeliggjør samfunnets ansvar for å sikre tilgjengelighet,

[5] Jf. Artikkel 1 i FNs verdenserklæring om menneskerettigheter.
[6] CRPD: Convention on the Rights of Persons with Disabilities.

selvbestemmelse og deltakelse på lik linje med andre.
- FNs kvinnekonvensjon (CEDAW)[7] skal sikre kvinners rettigheter og motvirke diskriminering av kvinner. Konvensjonen omfatter blant annet utdanning, arbeidsliv, helse og samfunnsdeltakelse.
- FNs barnekonvensjon slår fast barns rett til beskyttelse, utvikling og medvirkning. Konvensjonen bygger blant annet på prinsippene om ikke-diskriminering, barnets beste og barns rett til å bli hørt.

CRPD, kvinnekonvensjonen og barnekonvensjonen er rettslig bindene for Norge. De er også innlemmet i menneskerettsloven og har forrang ved motstrid med annen lovgiving.

LIM-planen støtter også opp under FNs bærekraftsmål og ambisjonen om at ingen skal utelates. Sosial bærekraft handler om å utvikle samfunn der mennesker opplever trygghet, tilhørighet og like muligheter. Dette krever både at vi forebygger nye forskjeller og reduserer ulikhet som allerede finnes.

1.4 Et felles ansvar for Agders framtid

Arbeidet med likestilling, inkludering og mangfold er et felles samfunnsansvar. Agder fylkeskommune har som regional samfunnsutvikler en viktig rolle i å samle aktører, styrke kunnskapsgrunnlaget og legge til rette for samarbeid.

Offentlig sektor har et særlig ansvar for å gå foran i arbeidet med likestilling, inkludering og mangfold. Fylkeskommunen og kommunene er både arbeidsgivere, tjenesteytere, myndighetsutøvere og samfunnsutviklere, og har dermed stor innflytelse på innbyggernes muligheter til å delta i samfunnet.

Likestillings – og diskrimineringsloven § 24 pålegger offentlige myndigheter å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering i hele sin virksomhet. Som arbeidsgivere har kommunene og fylkeskommunen også en aktivitetsplikt etter §26. Dette innebærer blant annet å identifisere og redusere barrierer for likestilling i arbeidslivet.[8]

Likestilling, inkludering og mangfold må derfor være en integrert del av offentlig sektors planlegging, beslutninger, tjenesteutvikling og arbeidsgiverpolitikk. Det handler ikke bare om å oppfylle lovpålagte plikter, men om å omsette prinsippene til handling. Gjennom systematisk arbeid og egen praksis skal offentlig sektor gå foran og bidra til en mer likestilt og inkluderende samfunnsutvikling i Agder.

[7] CEDAW: The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against women.
[8] Likestillings – og diskrimineringsloven §§ 24 og 26: §24 om offentlige myndigheters aktivitets – og redegjørelsesplikt og § 26 om arbeidsgivers aktivitetsplikt.

Samtidig er innsatsen avhengig av at kommuner, statlige aktører, utdanningsinstitusjoner, arbeids- og næringsliv, frivillige organisasjoner og innbyggere selv bidrar.

Et mer likestilt og inkluderende Agder handler ikke bare om å redusere forskjeller og motvirke utenforskap. Det handler også om å se verdien av mangfoldet i befolkningen. Når mennesker med ulike erfaringer, perspektiver og kompetanser får mulighet til å delta og bidra, styrkes både fellesskapet, verdiskapingen og evnen til å møte framtidens utfordringer.

Målet er et Agder der alle opplever tilhørighet, trygghet og mulighet til å påvirke eget liv. Et Agder der forskjeller verdsettes, og der ingen møter barrierer for å delta i samfunnet.

For å lykkes må vi gå fra ambisjoner til handling. Det krever langsiktig innsats, tydelige prioriteringer og et felles ansvar for å utvikle et Agder for alle.

2 Ytringsfrihet og demokrati | innsatsområde 1

Ytringsfrihet og demokrati er grunnleggende forutsetninger for et åpent, inkluderende og likestilt samfunn. Ytringsfriheten sikrer retten til å uttrykke meninger, utveksle informasjon og delta i den offentlige samtalen. Demokratiet bygger på at innbyggerne har mulighet til å delta i samfunnslivet og påvirke beslutninger som angår dem. Et velfungerende demokrati forutsetter derfor ikke bare at alle har de samme formelle rettighetene, men også at de har reelle muligheter til å bruke dem.

Et levende demokrati er avhengig av et mangfold av stemmer, perspektiver og erfaringer. Når deler av befolkningen ikke deltar eller blir hørt, kan viktige perspektiver gå tapt og beslutninger risikerer å bygge på et mangelfullt kunnskapsgrunnlag.

Likestilling, inkludering og demokratisk deltakelse henger tett sammen. Når flere opplever tilhørighet, tillit og reelle muligheter til å påvirke samfunnet, styrkes også demokratiets legitimitet og motstandskraft. For Agder innebærer dette å arbeide for bredere representasjon, redusere barrierer for deltakelse og sikre at innbyggernes ulike perspektiver og erfaringer for betydning for utviklingen av regionen.

2.1 Begrensinger av ytringsfriheten og ytringsansvar

I Norge er ytringsfriheten beskyttet gjennom Grunnloven § 100. Samtidig er ikke ytringsfriheten absolutt. Blant annet kan trusler, hatefulle ytringer, oppfordring til vold eller diskriminerende ytringer være straffbare. Et demokratisk samfunn må derfor balansere hensynet til åpen meningsutveksling med behovet for trygghet, respekt og

likeverd. Ytringsfriheten innebærer også et ytringsansvar. Det betyr at vi alle er ansvarlig for våre egne ytringer, både moralsk og rettslig.

2.2 Demokrati og ytringsfrihet under press

Det norske demokratiet står sterk, og befolkningen har høy tillit til offentlige institusjoner sammenlignet med mange andre land. Samtidig utfordres demokratiet av utviklingstrekk både nasjonalt og internasjonalt. Polarisering, desinformasjon, hatefulle ytringer og svekket tillit til demokratiske institusjoner kan påvirke den offentlige samtalen og befolkningens mulighet og vilje til å delta.

Digitaliseringen har gitt flere mennesker tilgang til informasjon og nye arenaer for samfunnsengasjement. Samtidig har sosiale medier og digitale plattformer endret forutsetningene for den offentlige samtalen. Algoritmer kan forsterke eksisterende oppfatninger og motsetninger, mens feilinformasjon[9] og desinformasjon[10] kan gjøre det vanskeligere å orientere seg i samfunnsdebatten.

Trakassering, hets og trusler kan føre til at politikere, samfunnsdebattanter og personer fra utsatte minoritetsgrupper begrenser egne ytringer eller trekker seg fra offentligheten. Når enkelte stemmer blir mindre synlige i samfunnsdebatten, svekkes mangfoldet av perspektiver som demokratiet er avhengig av.

2.3 Ulike forutsetninger for demokratisk deltakelse

Selv om retten til å ytre seg og delta i demokratiet gjelder alle, er mulighetene til å bruke disse rettighetene ulikt fordelt. Sosiale og økonomiske forskjeller, diskriminering, språkbarrierer, funksjonsnedsettelse, digitalt utenforskap og manglende tillit til offentlige institusjoner kan begrense demokratisk deltakelse.

For noen handler barrierene om manglende tilgang til informasjon, kunnskap eller arenaer for deltakelse. For andre handler det om frykt for negative reaksjoner, hets, trakassering eller sosial ekskludering. Når enkelte grupper i mindre grad deltar i samfunnsdebatten og demokratiske prosesser, kan eksisterende forskjeller i makt og innflytelse bli forsterket.

Å sikre likeverdige muligheter for demokratisk deltakelse krever derfor mer enn formelle rettigheter. Det forutsetter at barrierer blir identifisert og redusert, og at offentlige myndigheter legger til rette for tilgjengelige og inkluderende demokratiske

[9] Feilinformasjon er usann eller feilaktig informasjon som deles **uten hensikt** til å lure noen. NOU 2022: 9 - regjeringen.no
[10] Desinformasjon er falsk, villende eller oppdiktet informasjon som spres **bevisst og med vilje** for å lure mottakeren. NOU 2022: 9 - regjeringen.no

arenaer.

2.4 Representasjon og reell medvirkning

Et velfungerende demokrati forutsetter at alle innbyggere har mulighet til å delta, bli hørt og påvirke beslutninger som angår dem. Likevel er ikke alle grupper i samfunnet like godt representert i politiske organer, råd, utvalg og beslutningsprosesser. Barrierer knyttet til blant annet språk, økonomi, funksjonsevne, digital kompetanse og tilgang til informasjon kan begrense mulighetene for deltakelse.

Reell medvirkning handler ikke bare om å få muligheten til å uttale seg, men også om å faktisk ha en mulighet til å påvirke beslutninger. Det krever at medvirkningsorganene involveres tidlig i prosessene, får tilgjengelig og forståelig informasjon og opplever at innspillene deres blir vurdert og fulgt opp.

Bred representasjon og reell medvirkning kan bidra til bedre beslutninger, økt tillit til demokratiske institusjoner og er mer inkluderende samfunn.

2.5 Demokratisk beredskap og tillit

Demokratisk beredskap handler om samfunnets evne til å ivareta, forsvare og videreutvikle demokratiske verdier og institusjoner når de utfordres. Dette krever kunnskap om demokratiske rettigheter, kritisk medieforståelse, tillit til institusjoner og arenaer der mennesker med ulike erfaringer og meninger kan møtes.

En inkluderende ytringskultur er en viktig del av denne beredskapen. Demokratiet må gi rom for uenighet og meningsbrytning, samtidig som trakassering, trusler, hets og diskriminering som hindrer deltakelse, må motvirkes. Målet er ikke et samfunn uten konflikter eller motsetninger, men et samfunn der uenighet kan håndteres gjennom åpen dialog og demokratiske prosesser.

2.6 Hovedmål

I Agder skal alle innbyggere ha reelle muligheter til å delta, bli hørt og påvirke samfunnsutviklingen.

2.6.1 Delmål

1. Det er økt demokratisk deltakelse i befolkningen og økt mangfold i politiske råd, elevråd, styrer, utvalg og medvirkningsprosesser.
2. Flere, særlig barn og unge, har styrket kunnskap om demokrati, medborgerskap, ytringsfrihet og mulighetene til å påvirke samfunnet.
3. Fylkeskommunen og kommuner har etablerte rutiner for tidlig, tilgjengelig og

inkluderende medvirkning i relevante plan- og beslutningsprosesser.
4. Alle skoler arbeider systematisk med kildekritikk, digital dømmekraft og håndtering av desinformasjon som del av demokratiopplæringen.

3 Opplæring og utdanning | innsatsområde 2

Opplæring og utdanning er sentrale virkemidler for å fremme likestilling og inkludering i en mangfoldig og sammensatt befolkning. Når alle innbyggere får tilgang til relevant kunnskap og kompetanse, styrkes deres muligheter til deltakelse i utdanning, arbeidsliv og samfunnsliv.

Like muligheter til kunnskap og kompetanse, for både unge og voksne, innebærer å ta hensyn til ulike behov og forutsetninger. Alle skal ha like muligheter til å oppnå kompetanse, mestring og utvikling i opplæringen, uavhengig av bakgrunn og utgangspunkt. Slik kan flere få brukt sine ressurser og delta i samfunnet på likeverdige vilkår. Dette kan bidra til bedre livskvalitet og økte muligheter for den enkelte, samtidig som det gir gevinster for samfunnet som helhet.

3.1 Gjennomføring av videregående opplæring og høyere utdanning

Det å fullføre videregående opplæring har en sterk sammenheng med senere sysselsetting, økonomisk stabilitet og boligsituasjon. Det betyr at de som fullfører, har generelt bedre tilknytning til arbeidsmarkedet, og de som ikke fullfører står oftere utenfor arbeidslivet, eller er økonomisk avhengige av offentlige ytelser. Både den enkelte og samfunnet er derfor tjent med at det tilrettelegges for at flere fullfører videregående skole.

For å sikre utvikling og innovasjon der det skapes nye og forbedrede løsninger og tjenester i samfunnet, må det tilrettelegges for å gi mennesker kunnskap og ferdigheter utover videregående skole.
Andelen innbyggere i Agder med universitets- eller høyskoleutdanning er lavere enn i landet, og det bør tilstrebes at andelen er på lik linje med landet.

3.2 Et inkluderende og helsefremmende skolemiljø

Et inkluderende og helsefremmende skolemiljø er et trygt og støttende læringsmiljø der alle elever opplever mestring, utvikling, motivasjon, medvirkning og tilhørighet.

For at alle barn og unge skal få et likeverdig læringsutbytte, må det jobbes systematisk med å fremme et godt skolemiljø fritt for mobbing og utrygghet. Gode og støttende relasjoner mellom elever og lærere, varierte og oppdaterte undervisningsformer, samt opplevelsen av at det faglige innholdet er relevant og

meningsfylt, virker positivt på elevenes trivsel og læring.

3.3 Grunnleggende ferdigheter og likeverdige læringsmuligheter

Grunnlaget for å fullføre videregående skole, og senere deltakelse i arbeidslivet, legges i grunnskolen. Grunnskolekarakterer er blant de viktigste indikatorene for gjennomføring av videregående opplæring. For å sikre at flest mulig gjennomfører videregående skole, må det derfor arbeides målrettet med å optimalisere læringsutbyttet for alle elever i grunnskolen.

PISA-undersøkelsen fra 2025 viser en økning av norske elever som presterer på det laveste mestringsnivået i lesing, matematikk og naturfag. I lesing er det en klar kjønnsforskjell, i disfavør til guttene, ved at over 40% av guttene har så svake leseferdigheter at de vil ha problemer med å gjennomføre en høyere utdanning. Grunnleggende ferdigheter er viktig for elevenes muligheter til å mestre skolehverdagen, gjennomføre videregående opplæring og delta aktivt i samfunnet.

Ungdata-undersøkelsen (2025) viser at flere barn og unge har et negativt forhold til skolen nå enn tidligere, og mange melder blant annet i fra om at de ofte gruer seg til skolen. Gjennom drøfting av resultatene med ungdom i videregående skole om resultatene meldes det ifra om mangel på variasjon og inspirasjon i undervisningen, og at elevene ofte ikke ser meningen med, og sammenhengen mellom, fagene det undervises i. I tillegg understreker de betydningen av relasjoner til både medelever og lærere, og av det å føle seg inkludert i et fellesskap, for faglig mestring.

Siden alle barn og unge har plikt og rett til opplæring, så er denne arenaen særdeles viktig for å møte samfunnsutfordringene. Kulturen og innholdet i skolen må gjenspeile tiden vi lever i, og samsvare med den generelle samfunnsutviklingen. Med raske og omfattende samfunnsendringer, blant annet knyttet til digitalisering, stilles det svært høye krav til endringsvilje og omstillingsevne i opplæringssektoren.

3.4 Psykisk helse

Det har vært mye offentlig oppmerksomhet rettet mot de unges psykiske helse de siste årene. Den økende trenden i psykiske helseplager over år viser seg å flate ut, men på et stabilt høyt nivå. Til tross for at trenden ikke lenger er økende, så må det arbeides for å redusere andelen unge som opplever psykiske helseplager. Ungdata-undersøkelsen viser at i overkant av 15 prosent av ungdom i Agder sier at de har hatt mange psykiske plager i løpet av den siste uka (2025). Undersøkelsen viser samtidig at jenter oftere enn gutter opplever psykiske helseplager. Gjennom drøfting av resultatene med ungdom gis det imidlertid uttrykk for at det ikke er en reell kjønnsforskjell når det gjelder psykiske helseplager, men at det kommer til uttrykk på

ulike måter hos jenter og gutter. Målrettet satsing for bedre psykisk helse blant unge bør derfor skje på tvers av kjønn.

Forskning viser at det er en tydelig sammenheng mellom psykiske helseplager og risikofylt rusmiddelbruk blant ungdom, men gode relasjoner til blant annet skole kan virke beskyttende mot begge deler.

3.5 Elevmedvirkning

For å sikre målrettet bruk av samfunnets ressurser, og at tiltak treffer de faktiske behovene, er det viktig å involvere dem tiltakene gjelder for. I opplæring og utdanning er det barn og unge som er målgruppen, og som må tas med i beslutningsprosesser for økt kvalitet. For å oppnå dette, må det legges til rette for *reell* medvirkning, og ikke som en ren formalitet.

Reell elevmedvirkning er en sentral forutsetning for likeverdig tilgang til utdanning, da den bidrar til at opplæringen kan tilpasses elevenes ulike behov, erfaringer og forutsetninger. Dette styrker inkludering, deltakelse og muligheten for læringsutbytte for alle elever.

3.6 Kritiske overganger mellom ulike opplærings- og utdanningsløp

Overganger i opplærings- og utdanningsløpet er sårbare perioder ved at de innebærer nye krav, miljøskifter og brudd, slik at risikoen for frafall øker. Gode og smidige overganger mellom ulike opplærings- og utdanningsløp vil være gunstig for elevens motivasjon, mestring og tilhørighet. Dette er vesentlige faktorer for å fullføre opplæringen, og videre for å få jobb, og dermed for verdiskaping på samfunnsnivå.

3.7 Hovedmål

I Agder skal alle innbyggere få tilgang til relevant kunnskap og kompetanse.

3.7.1 Delmål

1. Opplæringen bidrar til økt leseglede og –kompetanse.
2. Opplæringen er organisert på en slik måte at det stimulerer til faglig mestring og motivasjon blant elevene, uavhengig av bakgrunn eller utgangspunkt.
3. Ungdom har bedre psykiske helse.
4. Elevene opplever reell medvirkning i arbeidet med kvalitet og utvikling i skolen.
5. Det arbeides systematisk for å ivareta et helhetlig opplæringsløp og sikre gode overganger mellom grunnskolen og videregående opplæring

4 Et arbeidsliv for alle | innsatsområde 3

Et arbeidsliv for alle betyr et arbeidsliv der alle innbyggere har reelle og likeverdige muligheter til å delta, bidra og utvikle seg, uavhengig av kjønn, etnisitet, funksjonsevne, alder, religion, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, livssituasjon, eller sosial bakgrunn. Arbeidslivet er en viktig arena for likestilling og inkludering, og har stor betydning for den enkeltes økonomiske selvstendighet, livskvalitet og samfunnsdeltakelse. Et mer inkluderende og attraktivt Agder er avhengig av tilstrekkelig arbeidskraft med riktig kompetanse, noe det vil være mangel på i flere bransjer i årene som kommer. I Agder har enkelte grupper betydelig svakere tilknytning til arbeidslivet enn andre, og regionen må jobbe aktivt og målrettet for at flere mennesker kommer i arbeid.

Et inkluderende og attraktivt arbeidsliv med høy deltakelse er viktig for bæreevnen til samfunnet. Samtidig har deltakelse i arbeidslivet betydning for mulighetene til å råde over eget liv, økonomisk uavhengighet, identitet og tilhørighet, og for innflytelse på samfunnsutviklingen. Å være i arbeid er i de aller fleste tilfellene også helsefremmende.

Forskning viser at arbeidsgivere som arbeider systematisk med likestilling, inkludering og mangfold kan oppnå økt innovasjonsevne, bedre beslutningskvalitet, høyere medarbeidertilfredshet og redusert risiko for diskriminering og utenforskap. Mangfoldige arbeidsmiljøer bidrar til at flere perspektiver og erfaringer tas i bruk, noe som kan styrke problemløsning, tjenesteutvikling og organisasjonens evne til å møte framtidige utfordringer. Et inkluderende og attraktivt arbeidsliv for alle kommer hele samfunnet til gode. Det er en gevinst for individet som kommer i lønnet arbeid og for arbeidsgivere med behov for ansatte med riktig kompetanse. Høy deltakelse i arbeidslivet styrker både verdiskapingen og bærekraften i velferdssamfunnet.

4.1 Arbeidslivet i Agder

Næringsstrukturen i Agder har betydning for mulighetene og utfordringene i arbeidslivet. I Agder arbeider en høyere andel av arbeidsstyrken i industriell produksjon enn i resten av landet, og en noe mindre andel i tjenesteytende næringer. Flere kommuner har stor utpendling. Planlegging og tiltak for mer likestilling, inkludering og mangfold i arbeidslivet må ta hensyn til bakgrunnen og næringsstrukturen i landsdelen.

4.2 Flere må i arbeid

Selv om det er store forskjeller mellom kommunene, har Agder totalt sett et stort

utenforskap fra arbeidslivet. Vi har en lavere andel sysselsatte sammenlignet med landet ellers, og det har vært sånn over tid. Den lavere sysselsettingsandelen gjør seg gjeldende på tvers av aldre, utdanningsnivå og landbakgrunn.

Demografiendringene gjør at vi kommer til å mangle folk til å fylle behovet i arbeidsmarkedet fremover. Derfor vil det fra et samfunnsperspektiv være helt avgjørende at Agder evner å ta i bruk den arbeidskraftressursen som er tilgjengelig til enhver tid. I Agder står en uforholdsmessig høy andel mennesker utenfor arbeidslivet. Vi har en høy andel unge uføre sammenlignet med resten av landet, og skårer lavere på indikatorer som måler likestilling mellom kjønnene når det gjelder heltidsstillinger og inntekt. Sysselsettingen for innvandrere og personer med nedsatt arbeidsevne er for lav. I tillegg står vi overfor en aldrende befolkning, og det vil være avgjørende at vi finner gode måter å mobilisere og benytte eldrekraften på i årene fremover. Det bør også vurderes å gjøre noe for at eldre kan stå lenger i arbeid enn dagens regelverk tillater.

4.3 Et inkluderende og attraktivt arbeidsliv

Alle innbyggere som kan delta i arbeidslivet skal ha reelle muligheter til å få seg en jobb. I tillegg til å sørge for at arbeidssøkere til enhver tid har den nødvendige kunnskapen og kompetansen som arbeidsmarkedet trenger, må systematiske barrierer som hindrer deltakelse i arbeidslivet gjøres noe med.

Barrierer kan være knyttet til rekrutteringsprosesser, krav til utdanning og erfaring, manglende universell utforming, rasisme og diskriminering, utilstrekkelig tilrettelegging eller holdninger og forventinger til hvem som passer inn i arbeidslivet. Konsekvensen kan være at enkelte arbeidstakere eller grupper ikke får like muligheter til deltakelse eller utvikling. Et mer inkluderende og attraktivt Agder må derfor jobbe aktivt med å identifisere og redusere barrierer som kan føre til negativ forskjellsbehandling og utenforskap. Dette krever systematisk arbeid med inkluderende rekruttering, kompetanseutvikling, mangfoldsledelse, universell utforming, tilrettelegging og en organisasjonskultur som verdsetter ulike perspektiver og erfaringer. Det må også anerkjennes at for noen vil det å jobbe deltid tilsvare en heltidsstilling ut fra helse- eller livssituasjon.

4.3.1 Arbeidsgivers ansvar

Arbeidsgivers aktivitets- og redegjørelsesplikt (ARP) er et sentralt virkemiddel i dette systematiske arbeidet. Likestillings- og diskrimineringsloven pålegger arbeidsgivere å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering. Helt konkret betyr det at arbeidsgivere skal iverksette tiltak og jobbe forebyggende for økt likestilling i bred forstand, selv om det ikke er kjent at noen

diskrimineres. For arbeidsgivere som er omfattet av lovens særskilte krav, innebærer dette også systematisk kartlegging, dokumentasjon og redegjørelse for likestillingsarbeidet. Arbeidsgivers ARP innebærer også å sikre at rekrutteringsprosesser og utlysning av stillinger fremmer likestilling, inkludering og mangfold.

Et godt og livsfaseorientert arbeidsliv kan bidra til økt trivsel og lavere sykefravær for arbeidsgivere. Livsfasepolitikk handler om at mennesker har ulike behov og forutsetninger i ulike faser av livet. Arbeidsgivere må utvikle fleksible løsninger slik at medarbeideres ulike behov knyttet til blant annet reproduksjon, småbarnsperioder, omsorgsoppgaver, helseutfordringer, kompetanseutvikling og seniorfase ivaretas. En god livsfasepolitikk kan bidra til at ansatte opplever mestring og inkludering. Det øker også muligheten for at ansatte kan stå i heltidsarbeid gjennom ulike livsfaser og at flere seniorer står lengst mulig i arbeid.

4.4 Hovedmål

I Agder skal alle innbyggere ha reelle og likeverdige muligheter til å delta, bidra og utvikle seg i arbeidslivet.

4.4.1 Delmål

1. Flere personer deltar i arbeidslivet, særlig blant grupper med lavere arbeidsdeltakelse.
2. Flere personer over 60 år er i arbeid.
3. Barrierer som hindrer deltakelse i arbeidslivet er identifisert og redusert.
4. Andelen deltidsarbeidende er redusert mer enn landsgjennomsnittet, særlig blant kvinner.
5. Arbeidsgivere tilrettelegger for en livsfasepolitikk som gjør det mulig for ansatte å møte endrede behov gjennom yrkeslivet.

5 Likeverdige tjenester | innsatsområde 4

Likeverdige tjenester betyr at alle mennesker skal få tjenester av samme kvalitet og verdi, uavhengig av hvem de er eller hvor de bor. Det vil si at strukturelle eller geografiske barrierer ikke skal være til hinder for tilgang og innhold på tjenester som tilbys innbyggerne. Det handler ikke om at alle får helt identiske tjenester, men virksomhetene som tilbyr tjenester, hjelp, støtte og rådgivning til innbyggerne, det såkalte tjenesteapparatet, er justert etter den enkeltes behov, og blir tilpasset slik at alle får like gode muligheter og utbytte.

5.1 Ulik behandling for likeverdig resultat

Et likeverdig tjenesteapparat handler om at alle skal få reell mulighet til å oppnå samme utbytte av tjenestene, og ulik behandling kan derfor være både nødvendig og rettferdig.

Ulik tilnærming er viktig for å oppnå likeverdige tjenester fordi mennesker har ulike forutsetninger, behov og utfordringer. Dersom alle mottar den samme tjenesten på nøyaktig samme måte, kan resultatet bli at noen ikke får tilgang til eller nytte av tjenesten. Ved å tilpasse informasjon, kommunikasjon og oppfølging til den enkeltes behov kan man sikre at alle får like muligheter til deltakelse, mestring og tilgang til samfunnets tilbud. Slik bidrar ulik behandling til større likhet i resultat og muligheter.

5.2 Tilgang og universell utforming

Tilgang til tjenester må sikres gjennom universell utforming. Universell utforming innebærer at produkter, bygninger, uteområder og digitale løsninger er utformet slik at de kan brukes av flest mulig, uavhengig av funksjonsevne. Dette er nedfelt i FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD).

Når stadig flere offentlige og private tjenester blir digitale, risikerer personer med begrensede digitale ferdigheter, manglende tilgang til teknologi eller ulike funksjonsutfordringer å falle utenfor. Ved å redusere digitalt utenforskap styrkes muligheten for deltakelse, selvstendighet og tilgang til informasjon og tjenester på lik linje med resten av befolkningen.

5.3 Samhandling og felles ansvar for økt samfunnsdeltakelse

Utdanning gir mennesker kunnskap og ferdigheter som muliggjør aktiv deltakelse i arbeidslivet, demokratiet og lokalsamfunnet. Tjenester knyttet til utdanning og kompetanse skal være tilgjengelig og likeverdig for alle innbyggere. Strukturelle barrierer, som for eksempel bosted, økonomi eller mangel på støtte og tilrettelegging skal ikke være til hinder for utdanning.
Dette krever samhandling mellom offentlig og private tjenesteleverandører innen utdanning, samt innenfor øvrige viktige tjenester, som eksempelvis kollektivtilbud og andre transporttjenester.

5.4 Heve kompetansen på mangfold, inkluderende praksis og migrasjonsrelaterte helseutfordringer

En mangfoldig befolkning preges av både synlige og usynlige forskjeller. For å sikre likeverdige tjenester må tjenestetilbydere evne å møte ulike behov på en kunnskapsbasert og respektfull måte, uavhengig av alle diskrimineringsgrunnlag.

Med økt mangfold i befolkningen er det viktig å heve den regionale kompetansen om migrasjonshelse i tjenesteapparatet. Økt kompetanse kan bidra til bedre folkehelse i innvandrerbefolkningen, mer likeverdige tjenester og mindre sosial ulikhet i helse.

Ansatte må ha god forståelse av hvordan migrasjonserfaringer, språk, kultur, helsekompetanse, helseadferd og levekår påvirker helse, helsetjenestebruk, læring og samfunnsdeltakelse.

5.5 Hovedmål

I Agder skal alle innbyggere får tjenester av samme kvalitet og verdi, uavhengig av hvem de er eller hvor de bor,

5.5.1 Delmål

1. Ansatte i tjenesteapparatet har kompetanse om mangfold, slik at de kan kartlegge behov og tilpasse informasjon, kommunikasjon og oppfølging til den enkelte bruker.
2. Tjenestetilbudet er utviklet i tråd med prinsippene for fysisk og digital universell utforming og tilgjengelighet.
3. Den digitale deltakelsen i befolkningen er styrket, samtidig at alternativer til digitale løsninger er tilgjengelige for dem som trenger det.
4. Innbyggerne opplever ikke strukturelle eller geografiske barrierer for kunnskap-/kompetanseheving.
5. Reell brukermedvirkning og innbyggerdialog er innarbeidet som vanlig praksis i tjenesteutvikling.

6 Et trygt samfunn | innsatsområde 5

Et trygt samfunn kjennetegnes av tillit, tilhørighet, deltakelse og små forskjeller mellom mennesker. Høy tillit mellom innbyggerne og myndighetene er en styrke ved det norske samfunnet. Tilliten kan likevel utfordres av desinformasjon, polarisering og andre forhold som skaper splittelse og utenforskap. Å ta vare på tilliten mellom mennesker og til samfunnets institusjoner er viktig for at samfunnet skal stå sterkere i møte med kriser og usikkerhet. Et inkluderende samfunn forutsetter samtidig at alle har reell frihet til å delta og ta valg om eget liv. Derfor er det viktig å motvirke forhold som kan begrense den enkeltes deltakelse, selvbestemmelse og mulighet til å leve et fritt og selvstendig liv.

6.1 Et samfunn i digital utvikling

Kunstig intelligens og teknologi endrer måten vi lever, arbeider og kommuniserer på. Sosiale medier og digitale plattformer er blitt en viktig del av hverdagen for mange. Teknologi kan gi nye muligheter for deltakelse og inkludering, men kan også bidra til

utenforskap dersom løsninger ikke er tilgjengelige eller brukervennlige for alle.

Når hverdagen blir mer digital, endres også måten vi møtes og deltar i fellesskapet på. Mange daglige tradisjonelle møteplasser og sosiale kontakter blir færre med flere digitale løsninger. Selv om digitale løsninger gir større fleksibilitet, kan det også føre til mindre mellommenneskelig kontakt. Kunstig intelligens og teknologi vil prege samfunnet mer og mer, samtidig er menneskelig kontakt, empati og relasjonsbygging viktig for å skape tillit, tilhørighet og inkludering. Behovet for å bli sett, inkludert og verdsatt er fortsatt grunnleggende i et trygt og inkluderende samfunn. Fellesskap, møteplasser og frivillighet får dermed økt betydning.

6.2 Sosial bærekraft gjennom inkluderende nærmiljø og lokalsamfunn

En god boligsituasjon gir trygge rammer i hverdagen. Møteplasser kulturtilbud og gode muligheter til å komme seg dit gjør det enklere for mennesker å treffes og bygge relasjoner. På samme måte som det investeres i fysisk infrastruktur, må det også investeres i sosial infrastruktur. Sosial infrastruktur er steder mennesker møtes og bygger relasjoner, som bibliotek, nærbutikken, arbeidsplasser, barnehager og skoler, idrettsanlegg og nærmiljøanlegg, parker og andre møteplasser i hverdagen.

Frivilligheten er med på å skape møteplasser, felleskap og tilhørighet i lokalsamfunnene. Kommunene og fylkeskommunen kan bidra med gode rammer og samarbeid, mens innholdet og engasjementet skapes av frivilligheten selv.

For at flere skal kunne delta og oppleve tilhørighet, må lokalsamfunnene utvikles på en måte som legger til rette for felleskap på tvers av alder og bakgrunn. Kommunene skal planlegge inkluderende lokalsamfunn som fremmer sosial kontakt, deltakelse og fellesskap. Fylkeskommunen skal bidra med rammer, mål og strategier som støtter lokalsamfunnsutvikling i hele regionen og samordne bolig-, areal- og transportplanlegging.

Befolkningen er mangfoldig når det gjelder bakgrunn, livssituasjon, funksjonsevne, alder, livssyn og identitet. Flere bor alene, og lever lenger enn tidligere. Hvor mennesker bor, om de har arbeid, sosiale nettverk og tilgang til aktiviteter, har stor betydning for livskvalitet og opplevelsen av trygghet. Lokalsamfunn må derfor utvikles med helsefremmende oppvekstmiljøer og mangfoldige og aldersvennlige nærmiljøer.

I distriktsområder kan avstander og begrensende transportmuligheter gjøre det vanskeligere å delta i utdanning, arbeid, og fritidstilbud. Tilgang til kollektivtransport og andre fleksible transportløsninger er viktig for å sikre deltakelse.

6.3 Trygghet gjennom forebygging og samarbeid

Kriminalitet, skadelig rusbruk, vold og overgrep må forebygges, kriminell virksomhet må avdekkes og straffbare handlinger må følges opp. Et trygt samfunn forutsetter innsats fra mange aktører og krever et samarbeid på tvers av sektorer og nivåer. Høy konsentrasjon av barnevernsinstitusjoner i Agder synliggjør behovet for et godt koordinert forebyggende arbeid. Kriminelle miljøer kan forsøke å rekruttere sårbare ungdom som bor på institusjon. Politiet har en sentral rolle i å forebygge, avdekke og håndtere straffbare handlinger, i samarbeid med kommuner, frivillighet og andre samfunnsaktører. Politiet har også en viktig rolle i arbeid mot voldelig ekstremisme.

Alle skal ha frihet til å ta valg om eget liv. Vold i nære relasjoner, æresmotivert vold og negativ sosial kontroll herunder press trusler eller tvang, begrenser muligheten til å ta valg om eget liv og å delta i samfunnet. Det må gjøres et forebyggende arbeid gjennom tidlig innsats og det må være allmenn tilgjengelig informasjon om rettigheter og tilgjengelige hjelpetjenester, slik at flere som opplever dette vet hvor de kan søke hjelp og støtte.

Arbeidet med å fremme inkludering og forebygge uønsket atferd krever et samarbeid mellom flere offentlige tjenester, frivillighet, politiet og andre relevante aktører.

6.4 Beredskap for alle

Et trygt samfunn må være forberedt på å håndtere kriser, ulykker, langvarig strømbrudd, ekstremvær, digitale trusler og andre uønskede hendelser. Endringer i den sikkerhetspolitiske situasjonen gjør det også nødvendig å planlegge for sikkerhetspolitiske kriser og væpnet konflikt.

Ved kriser kan mennesker ha ulike behov og forutsetninger for å motta informasjon, orientere seg, forflytte seg eller evakuere. Covid-pandemien viste hvor viktig det er at informasjon er tilgjengelig på flere språk og i former som ulike grupper kan forstå. Dersom informasjon, tjenester og omgivelser ikke er tilgjengelige for alle, fungerer ikke beredskapen for hele befolkningen. Dette handler om demokrati, deltakelse og like rettigheter, og må sees i sammenheng med menneskerettighetene, og FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD), som er tatt inn i menneskerettsloven.

6.5 Hovedmål

I Agder skal alle innbyggere ha mulighet til å leve frie, tygge og selvstendige liv.

6.5.1 Delmål

1. Flere innbyggere deltar og mestrer hverdagen med trygge og tilgjengelige digitale løsninger der personvern og informasjonssikkerhet er ivaretatt.
2. Samfunnet har styrket evne til å forebygge og håndtere kriminalitet og voldelig ekstremisme slik at flest mulig opplever tillit, fellesskap og trygghet der de bor.
3. Det er utviklet trygge og inkluderende nærmiljøer med god sosial infrastruktur og mobilitet som fremmer deltakelse og motvirker utenforskap.
4. Det finnes tilgjengelige tjenester, støtteordninger og tiltak som forebygger, avdekker og håndterer alle former for vold, overgrep og trakassering.
5. Det er etablert en beredskap som fungerer og som sikrer innbyggerne tilgang til riktig og nødvendig informasjon også ved kriser og uønskede hendelser.

AGDER
fylkeskommune

Agder fylkeskommune
Postboks 788, Stoa
NO-4809 Arendal

Org.nr.: 921 707 134
Bank: 3207.28.74993

Besøksadresse Kristiansand:
Tordenskjolds gate 25

Besøksadresse Arendal:
Ragnvald Blakstads vei 1

www.agderfk.no